

Бојан Стојнић, *Апотеке и апотекари у Босанској Крајини (1879–1941)*, Архив Републике Српске и Удружење архивских радника Републике Српске, Бањалука 2024, страна 305

Најчешће поље интересовања историчара, како раније а тако дијелом и данас, било је на политичкој историји. Постепено су се развијала схватања кроз француску школу Анала да је предмет истраживања потребно проширити на све оно што се односи на живот људи у прошлости, па тако и на историју здравства. У издању Архива Републике Српске и Удружења архивских радника Републике Српске објављена је монографија аутора др Бојана Стојнића *Апотеке и апотекари у Босанској Крајини (1879–1941)*. Бојан Стојнић је доктор историјских наука, директор Архива Републике Српске и посједује највише стручно звање – архивског савјетника. Аутор је објавио 18 ауторских и коауторских књига и педесетак научних и стручних радова, чланака и приказа из историје и архивистике, а поред тога приредио је, самостално и у сарадњи са другима, 15 изложби архивских докумената. Ова монографија подијељена је на 10 великих поглавља, исписаних на 305 страница.

У предговору су представљене досадашње студије које су описивале здравствено стање и објављену литературу, која је добрим дијелом настала заслугом аутора, фокусирајући се на значајне здравствене теме и историју здравствених установа у Босанској Крајини. Он објашњава разлоге који су га навели да своје истраживање о апотекама и апотекарима прошири са простора Бање Луке на цијелу регију. У процесу истраживања аутор се ослањао на обимну архивску грађу, како објављену тако и необјављену. Посебно истиче важност фондова који су сачувани у релевантним архивима, имајући у виду да ниједна апотека из периода Аустроугарске и Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца нема очувану сопствену архивску грађу. Од великог значаја били су службенички досијеи сачувани у Хрватском државном архиву (ХДА), као и периодична издања која су пружила драгоцене информације о раду апотека и здравствених институција тог доба.

У уводним разматрањима описују се начини на који су људи били лијечени у Босанској Крајини од 16. вијека до модерног доба. Указује се на улогу лијечења од врачара и травара до првих школованих љекара који су, углавном, долазили из приморских градова, уз навођење примјера дубровачког љекара који је лијечио босанског пашу у Бањој Луци. Посебна пажња посвећена је путевима ширења болести у Босни и Херцеговини, при чему се наглашава

улога поморских рута из Цариграда, али и копнених путева преко Србије и Бугарске. Турски војници су често доносили заразе, а ширењу болести доприносили су лоши животни услови, неразвијена инфраструктура, примитивни водоводи, неуравнотежена исхрана и алкохолизам. Аутор прецизира периоде када су се јављале велике епидемије, истичући да су велике богиње биле најпогубнија болест, од које је боловала скоро цјелокупна популација током дјетињства.

Аутор упоређује турске љекаре, који су углавном били травари, са школованим љекарима током аустроугарске окупације, када је унапријеђен квалитет здравствених установа, нарочито болница и апотека. До доласка Аустроугара тешко је било разликовати апотекаре од љекара, јер су њихове дјелатности биле уско повезане, а веома често су се и поклапале. Доласком Аустроугара отворено је 19 модерних јавних апотека, а донесене су и прве законске регулативе у области фармације. Први власници апотека били су досељеници из Аустроугарске. Посебна пажња се посвећује анализи првог закона о апотекама – “Ред за љекарнице у Босни и Херцеговини” из 1907. године – чији факсимил је приказан у књизи.

Запажа се да је нови замах у развоју здравствених установа услиједио настанком Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, када је основана Апотекарска комора са сједиштем у Београду. Са оснивањем Врбаске бановине 1929. године, здравство је пренесено са централног на бановински ниво, а Хигијенски завод у Бањој Луци постао је централна установа за јавно здравље. Иако су сиромаштво и бројне болести представљали велики изазов, у овом периоду изграђени су многи болнички и санитетско-технички објекти. Аутор истиче да је у периоду од 1929. до 1941. године на простору Врбаске бановине отворено 14 нових јавних апотека, а 1937. године укупно их је било 48.

Правни норматив за фармацију у Краљевини Југославији донесен је 7. априла 1930. године у виду “Закон о апотекама и надзору над прометом лекова”, чиме је укинута раније поменути “Ред за љекарнице у Босни и Херцеговини”. Аутор детаљно анализира законске акте који су регулисали отварање и рад апотека у Врбаској бановини и широм Краљевине Југославије.

Прије него што прелази на опис апотекарства у појединим градовима, приказан је свеобухватан осврт на развој апотекарства у читавој регији. Износе се подаци да је од 1879. до 1941. године у Босанској Крајини радило укупно 36 јавних апотека, а поред тога су, конкретно у Бањој Луци, постојале три дрогериије и двије трговине медицинским и санитарним потрештинама.

Централни дио књиге посвећен је приказу апотекарства у градовима, при чему је сваком граду посвећено посебно поглавље. Детаљно су обрађени подаци о апотекама у Бањој Луци, Бихаћу, Приједору, Босанској Градишци, Добоју, Дервенти, Јајцу, Маглају, Босанском Новом, Градачцу, Босанској Дубици, Босанском Броду, Грачаници, Босанском Петровцу, Тешњу, Босанској Крупи, Прњавору, Санском Мосту, Босанској Костајници, Дрвару, Двору, Мркоњић Граду, Цазину, Кључу, Теслићу, Котор Варошу, Гламочу и Модричи.

ДАНИЛО ЗЕЦ, *Бојан Стојнић, "Апотеке и апотекари у Босанској Крајини (1879–1941)"*

Ова књига представља значајан допринос у историографији здравства и фармације. Аутор је на темељу архивске грађе, научне литературе и закона успио да расвијетли кључне моменте у развоју апотекарства, пружајући свеобухватан увид у здравствени систем ове регије.

*Данило Зец
Архив Републике Српске
Бања Лука*